

להקשות לדבריהם קשה מרישא אסיפא דאף בהוציא ראשו נדונין מדין רודף.

ונראה לפענ"ד ליישב דבריהם בזה האופן, דודאי גם הם ס"ל דמש"ה מותר ברישא לחתכו משום דעדיין לא מקרי נפש כמ"ש רש"י ז"ל, ואף אם היה שייך בו טעם רודף לא היו צריכין לו דכ"ע יודו לרש"י ז"ל דלא מקרי נולד. וראיה דהא הנוגף במעי אשה אין לו דין רוצח ומשלם דמי ולדות, ואי הוה מקרי נפש היה חייב עליו מיתה כדין הורג נפש, וכדאיתא סברא זו בסמ"ע סימן תכ"ג [סק"א], וא"כ אף אם היה אפשר לפרש דטעמא הוא מכת רודף היה קשה עליהם דאין צורך טעם זה, אלא ודאי גם הם סברי טעמו דרש"י ז"ל וכשהוציא ראשו מקרי נפש. ומה דנקטו טעם רודף היינו דצריכו לומר הטעם שרו חכמים להמיתו במיתה חמורה ולחתכו בעודו חי ואפילו בידים ולא דוקא ע"י סם, ולמה להו להתיר כנ"ל הרי אפשר להמיתו בלא"ה, כמו דאיתא בטור סימן שפ"ח [סי"ב] ובתשובת הרא"ש כלל י"ז [סי' א] דינים חלוקים במוסר ממון דאין להורגו רק בסם דוקא ולא בידים כגון שעשה המסירה ויראים להבא, דכתב בודאי קודם שעשה המסירה הוה עליו דין רודף נפשות לכן מותר להרגו בידים וא"צ דוקא ע"י סם, משא"כ בשכבר נעשה המעשה לא מקרי רודף. א"כ בתינוק נמי למה התירו להרגו בידים ולא בסם דוקא וביותר במיתה חמורה כזה ולא איצטריכא לברור לו מיתה יפה, וכבר איצטריכא בפרק (נגמר הדין) [בן סורר ומורה] [סנהדרין עב ע"ב] ללמוד מקרא בגב במחתרת שיכולים להרגו בכל מיתה שירצה, א"כ למה התירו בתינוק כל זה.

ועל זה רצו הרמב"ם וסמ"ג לפרש שמאחר שמצורף לזה הטעם דלא מיקרי נפש מקרי נמי רודף, אע"פ דטעם זה לחוד אינו מספיק להורגו כמו רודף כי משמיא רדפיה, מ"מ מאחר שכבר מותר להרגו מצטרפין ג"כ טעם דרודף ויכול להרגו בכל מיתה שירצו כמו רודף, דרודף וגב במחתרת דין אחד יש להם, כמ"ש בגמרא [שם] ובפוסקים וביותר ברמב"ם סוף הלכות גניבה [פ"ט ה"ט], ולכן מותר להרגו בידים כמו רודף, לכן דקדק הרמב"ם וכתב מתחלה ההקדמה אף זו מצות ל"ת שלא לחוס על הרודף, ר"ל שלא לחוס עליו לברור לו מיתה יפה או להרגו דוקא ע"י סם אך יכול להרגו בידים ובכל מיתה שירצה, וע"ז כתב לפיכך כו' מותר לחתכו ר"ל אף במיתה זו בין בסם בין בידים והוא מטעם דגם מדין רודף נגעו בה, ולכן דקדק משום שהוא כרודף אחרים ולא כתב מפני שהוא רודף, אלא כמ"ש דס"ל דאין רודף ממש דמשמים קרדפי לה אבל עכ"פ הוא מיקרי

שאלה מד

[הועבר למקומו הנכון בשו"ת הב"ח הישנות לפני סימן קב ושם מופיע תשובת הב"ח ע"ז]

שאלה מה

[תשובת מוהר"ר יעקב שור]

קהלה אחת שהשר העליל עליה והיה בתוכם איש שביקש השר דוקא אותו והוצרכו לשלח אותו ממקומו, ועתה רוצה לחזור ולקבוע דירתו שם, והקהל מוחים, כי כאשר יראה אותו יחזיר ויניעור העלילה ויהיה סכנה גדולה, והתירו אותו בעונש התרת דם, ובכל זה אינו משגיה, אם הוא רודף וניתן להצילו בנפשו.

תשובה, אחר העיון נראה לברר דין זה מהא דכתב הרמב"ם פ"א מהלכות רוצח [ה"ט] וז"ל, ואף זהו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף, לפיכך הורו חכמים עוברת שמקשה לילד מותר לחתוך העובר במעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף אחריה להורגה. ואם משהוציא ראשו אין נוגעין בו מפני שאין דוחין נפש מפני נפש וזה טבעו של עולם עכ"ל. וממש בלשון הזה כתב ג"כ הסמ"ג [ל"ת קסד] ומקורה מהמשנה סוף פ"ז דאהלות [מ"ד] ע"ש.

והנה לפענ"ד קשה להולמן דברי שני המאורות הגדולים, כי לפענ"ד הם היפוך הגמרא דסנהדרין פרק בן סורר דף ע"ב [ע"ב] וז"ל, אמר רב הונא קטן הרודף ניתן להצילו בנפשו, ומקשה הגמרא איתיביה ממתני' הנ"ל דתנן יצא ראשו אין נוגעין כו' ואמאי רודף הוא, פירש רש"י וז"ל דאיירי באשה המקשה לילד וקתני ברישא דמתני' דאם לא הוציא ראשו עדיין חותכין הולד במיעיה, והטעם דכל זמן שלא יצא לאויר העולם לא נפש הוא וניתן להצילו את נפש אמו, ואם יצא ראשו הרי הוא כילוד עכ"ל, [ומשני שאני התם] דהא משמיא קרדפי לה, הרי לפנינו דמקשה לילד אינו מקרי רודף כי משמיא קרדפי לה, ומאי ששרי לחתכו ברישא הוא מטעם שכתב רש"י דעדיין לא מיקרי נפש, ואיך כתבו הם ז"ל לפיכך ומסקי הטעם רודף הוא ושרי כו'.¹ ועוד יש

1. בשו"ת חוות יאיר סי' לא כתב ליישב דאי לאו הטעם משום רודף היה אסור להרגו, כי גם בנפלים יש איסור להרגם, וראיה דכן נח

כיון אמסירה, וז"ל ולא שייך לחייבו מדין מסור כיון דלא נתכוון להזיקו, הרי דכתב באם אינו מתכוון למסור חבירו לא מקרי מסור, וכן היכא דאין כוונתו על רדיפה לא מקרי רודף, דהא במוסר ממון דמותר להרגו הוא מטעם כדאיתא בכל הפוסקים וכמ"ש בסמ"ע [סי' שפ"ח ס"ק כט], וכן הוא בעצמו בסימן קפ"ה משהו דין מסור לרודף, א"כ אף כאן נדמה רודף למסור דהיכא דאין כוונתו לרודף דפטור, וא"כ דבריו סותרים אהודי.

וע"כ ההכרח לומר שיש חילוק היכא דבא לעשות דבר לטובתו מה שהדין עמו ומגיע לו ע"פ הדין, אז אע"פ שמגיע מזה היזק לחבירו לא מקרי רודף אחרי שאין כוונתו אלא שלא לאבד את שלו, משא"כ כשעושה זה להציל עצמו איזה דבר שאינו מגיע לו ע"פ הדין ליטול זה לעצמו אע"פ שאין כוונתו לרודף לחבירו מ"מ מקרי רודף ואסור. והמעייין בדברי מהרי"ק שורש קצ"א יראה להדיא דכן הוא, דכתב שם לפי שאין לו חזקת ישוב ורוצה לדור בע"כ של קהל מקרי רודף דיגיע היזק מזה, ובודאי שאין הדין כן במי שיש לו חזקת ישוב שיכולין לדחותו מזה הטעם, וכאשר כתב שם בסוף דף הנ"ל דנראה להדיא דטעמו דמאחר שרוצה ליקח דבר שאינו שלו לכן הדין כן, ובזה מודים כל הפוסקים ע"ש, הרי לפניך היכי דכוונתו להציל מה שמגיע לו ע"פ הדין אע"פ דמגיע היזק לחבירו שרי.

ולא קשה דהא במעשה דחמור שהבאת [מבבא קמא ק"ז ע"א] היה ג"כ להציל חמורו שהוא שלו ע"פ הדין אפ"ה היה רודף זה אחר זה. זה אינו קושיא, דבהדיא כתב המרדכי [ב"ק סי' קצג] אזה המעשה דאירי במקום שאין דרך להכניס חמורים והוא שינה ועשה שלא כדין על כן הוא רודף, אבל אם הוא דרך להכניס לשם חמורים לא היה רודף², וא"כ גם מהרי"ק מפרש כן, אע"ג דהב"י בסימן ש"פ [ס"ד] דחה סברות המרדכי, כבר ישבו בדרכי משה [אות ג] ופסק כן בש"ע [שם ס"ד], ע"ש דמדמה דין זה לספינה היכא דלא הרבה המשא מתחילה ממה שרגילין דלא מקרי רודף, אף גם בנדון דידן של מהרי"ק שורש קכ"ה ג"כ הציל המגיע לו ע"פ הדין כדי שלא יעלילו עליו, על כן מכל הדין נראה היכי דהדבר שעושה אינו לוקח לעצמו דבר שאינו מגיע לו ע"פ הדין אז אם אינו כוונתו ארדיפה או אמסירה אינו מקרי רודף או מסור.

אך יש לדקדק מזה ממ"ש מהר"ם מריזבור"ק [בסוף שו"ת מהר"י ווייל עמ' קע"ד קע"ה] הביא בסמ"ע סימן שפ"ח [ס"ק טו] בראובן שלקח חפץ משמעון להראותו לשר והחזיר לו בפני משרת השר והגיע מזה הפסד, חייב ראובן לשלם כל

רודף ומותר להרגו כדין רודף אף ביד היכא דבלא"ה שרי להרגו, אבל כשיצא ראשו הוה נפש ואין דוחין כו' מטעם רודף לחוד אין בו כנ"ל דמשמים רדפי. ולזה כיון הרמב"ם באומרו וזה טבע העולם, דלפום רהיטא אין לו פירוש למ"ש מקודם, ולפי מ"ש דרצה לתרץ קושית הגמרא דלמה לא ידונו בסיפא מטעם רודף, ותירץ התירוצ' שבגמרא.

אך צריך לפרש איך נרמז בלשונו תירוצ' הגמרא, ואומר כי הרמב"ם סובר כמ"ש בגמרא שאני כו' אין רצונו לומר מן השמים כו', כי קטן זה אינו מכוון על הרדיפה רק משמים מכריחים אותו לעשות הרדיפה, זה הפירוש אינו, דודאי כל קטן הרודף בכוונתו לא מקרי כוונתו להרוג אותו דלאו בר דעת הוא, ואפ"ה אמר רב הונא דמקרי רודף מה לי בן יום ומה לי בן שנה, וגם רש"י הרגיש בזה ודקדק וז"ל מן השמים רדפו לאמו עכ"ל, דקדק רש"י במלת לאמו, ר"ל לא תימא דקאי אקטן שמן השמים הכריחו אותו ילד לרודף להיות מזיק לאמו, אלא פירושו דקאי אאמו, ור"ל מאחר שהקטן אין לו כוונה רק לצאת ולהיות נולד ע"פ טבע ואין כונתו לרודפו אך שממילא ע"י זה מן השמים רדפוהו, משא"כ קטן הרודף כונתו לאותו רדיפה. ונראה דהספרים דגרסי משמים רדפו ליה טעות סופר הוא וצ"ל רדפו לה, וכן הוא ברוב פוסקים. ואף הרמב"ם וסמ"ג נ"ל דסוברים בזה כפירש"י דאינו נקרא רודף מאחר שכוונתו אינו אלא להיות נולד ע"פ טבע עולם ולא להזיק לאמו, ועל כן אע"פ שע"י מזיק לה אעפ"כ אין דוחין נפש ולא מקרי רודף, וע"ז מסקו וזה טבע העולם, ר"ל הקטן אין כוונתו להיות רודף אלא להיות נולד בטבע. גם הכסף משנה וסמ"ע [סי' תכה סק"ח] מפרשים קצת כעין זה בלשון וטבע העולם ע"ש. א"כ כלל נקטינן מהא היכא דאין כוונתו להזיק ולרודף אך לעשות דבר על פי טבע העולם רק שעל ידי זה יהיה רדיפה לא מיקרי רודף שניתן להציל בנפשו. ונדון דידן ג"כ אין כוונתו ארדיפה וכמו שאכתוב אי"ה. ויש לדמות למ"ש הנמוקי יוסף [ב"ב ו' ע"ב ד"ה גרסי] והביאו רמ"א בסי' שפ"ח [ס"ב] שיכול אדם להציל עצמו מהיזק הבא עליו אע"פ שיגיע לחבירו היזק מזה וזה לא מיקרי רודף, וזה ברור.

אך יש להפך הדבר ממ"ש מהרי"ק בסוף שורש קצ"א (דף קס"ח ע"ב) ואף אם אין מתכוון ארדיפה מקרי רודף, ומביא ראייה מההיא דהגוזל בתרא [ב"ק דף קי"ז ע"ב] ההוא גברא דמקמי דסלקי אינש למברא הוי [מסיק לחמרא] כו' עד ההיא רודף הוה מיקרא אף דשם אינו מכוון רק להנאות עצמו מקרי רודף עכ"ל, הרי דמקרי רודף. אבל יש לפקפק עליו ממ"ש הוא בעצמו בשורש קכ"ה גבי אחד שטען שלא

הפסד והיזקות אף שלא נתכוון להזיק לחבירו עם דבר זה מה שהחזיר בפני עבד השר, ומביא ראיה מש"ס דסוף פרק הפועלים³ ע"ש, א"כ גם כאן אין כוונתו ארדיפה גם אינו לוקח לעצמו דבר שאינו מגיע לו ע"פ הדין.

אך גם זה לאו קושיא דבלא"ה דברי מהרי"ק הנ"ל סותרים זה, דכתב בשורש קכ"ה גמ' זה דרועה, וכתב דאין להביא ראיה מזה אמסור דדוקא בשומר שכן הדין כן ולא במסור, ובסמ"ע כתב דברי מהר"ם, ואין ספק דנעלם ממנו דברי מהרי"ק הנ"ל, ואפשר ג"כ לומר דמה שחייב מהר"ם הוה ג"כ מטעם שומר, ומיירי שעשה קצבה למכירה והמותר יהיה שלו דהוה שומר שכן כמ"ש רמ"א בסימן ש"ג [ס"א] וכיצא בו דהוי שומר שכן, לכך חייבו מהר"ם דכשתנן לו לפני השר היה עדיין שומר וכדכתב מהרי"ק הנ"ל ולא פליג. א"כ סברתינו במקומו עומדת היכי דכוונתו להציל את המגיע לו אף שבא היזק לחבירו אינו רודף. ויש ג"כ ראיה לזה ממ"ש המרדכי פ' המנח [ב"ק] על הא דאיתא שם דף כ"ח [ע"א] שור שעלה על גב שור להרגו ובא בעל התחתון ודחף לעליון חייב, והטעם דהו"ל לשומטו התחתון. וכתב ע"ז המרדכי דהיכי דיש לאחד דין על חברו והלך אחד ומסר הדבר שדנו עליו לערכאות אע"פ דשמתנין עד שיסלק היזקו כמ"ש בחו"מ סימן שפ"ח [ס"ב] ומקורו מהגזול קמא [ק"ז ע"א], מ"מ אין עליו דין מסור היכא דחבירו לא רצה לצייט לו דין ישראל, אבל היכי דרועה לצייט לו דין ישראל חייב כמו בהו"ל לשומטו עכ"ל⁴. ובודאי נראה דאי אפשר לומר הטעם הא דאין עליו דין מסור משום דסובר דשלו הוא מוסר ואינו עושה מסירה לדעתו, דא"כ היכי מדמהו לדין ב' שוורים דהתם מזיק לחבירו שהורג לחבירו את שורו משא"כ כאן מוסר את שלו, אלא דס"ל דלאו בשביל זה הטעם הוא אינו מסור, דבודאי כל זמן שאינו נפסק מב"ד שהוא שלו מקרי מסור דדלמא של חבירו הוא.

ולא דמי להא דק"ל [רמב"ם סנהדרין פ"ב ה"ב, טושו"ע חו"מ סי' תכ סע' מא] עביר אינש דינא לנפשיה, דהתם איירי שיודע בודאי שהוא שלו ואין עליו שום דין וכמ"ש כל הפוסקים חילוק זה, אלא ע"כ הכרח הוא מטעם דלא מקרי מסור משום דכוונתו להציל את שלו ואינו חייב לסבול היזק בשביל חבירו כמ"ש נמוקי יוסף הנ"ל, לכן כתב דהיכא דצייט לדין ישראל והיה יכול להציל את שלו בענין אחר א"כ איך שייך טעם זה, וכל היכא דאין לו היזק חייב על מה שמזיק לחבירו, ודומה למ"ש בגמרא דהו"ל לשומטו, א"כ

חד טעמא להו דגם בשור אם שמטו מתחתיו ונפל עליון ומת פטור מטעם הנ"ל כמ"ש בגמרא. ולפ"ז פשוט היכא דאין לו שום היזק אם לא יזיק לחבירו ואדרבה במה שמזיק לחבירו נוטל לעצמו שלא כדין דאסור, דודאי אם היה ב' שוורים של חבירו ורועה לגזול התחתון ובשביל זה שמטו והרג העליון דחייב הוא לשלם דאע"פ שאינו מכוין להרוג לעליון. א"כ זה ראיה למ"ש לעיל דצריך דוקא שיהיה שלו ע"פ הדין.

ואף שהגהות מיימון [תשובות מיימוני סדר נזיקין סי' טו] והמרדכי פרק הגזול בתרא [סי' קצה] חולקים ע"ז החילוק וסוברים אף אם חבירו צייט אפ"ה אין עליו דין מסור, וכמו שנתברר [בהגהות] רמ"א ב' דיעות אלו בסימן שפ"ח [ס"ה], אפשר דטעמייהו משום דסברו דאין לדמות לשוורים, דהוא סובר דשלו מוסר ואינו מזיק לחבירו כמ"ש, אבל אם הוא יודע שמזיק לחבירו מקרי מסור אף שאין כוונתו לכך אלא א"כ כוונתו להציל ליקח מה שמגיע לו ע"פ הדין, וגם ראייה לזה ממה שמסיק הרמב"ם וזהו טבע העולם דה"ל הטעם מאחר שאין כוונתו להזיק אלא להיות נולד ולמה ליה למימר דזהו טבע העולם, אלא ע"כ דאם לא היה כן טבע העולם ראוי להיות מקרי רודף מאחר שעושה דבר שאינו מגיע לו ומזיק חבירו אע"פ שכוונתו רק לטובת עצמו, אבל אם עושה דבר שמגיע לו ע"פ הדין לא מקרי מזיק רודף אע"פ שמגיע ממילא היזק לחבירו, וכן איתא קצת מזה בשו"ת מהר"ם מלובלין סוף סימן כ"ו.

ובזה נתיישב לדעתי דברי רמב"ם פ"ח מהלכות חובל ומזיק [ה"ח] ובש"ע סימן שפ"ח [ס"ח] דכתב אבל המוסר שאנסוהו להראות כו' דחייב לשלם מ"מ אינו רשע, נתחבט בזה הסמ"ע [שם ס"ק כו] דהא כשאנסו להראות פטור ואף בתשלומין וכתב מה שכתב ע"ש, אבל לענ"ד נראה דהרמב"ם איירי דאנסוהו להראות את שלו והראה את חבירו או שאנסו סתם ומראה של חבירו ונפטר בכך ואפשר הו"ל לעצמו להציל בשלו, וכתב הטור [שם ס"א] בשניהם דחייב לשלם. גם מדברי הרמב"ם נראה מדין השני שחייב ממ"ש שם [ה"ג] כיצד הרי שגזר המלך כו' ע"ש, וכן פסק בשו"ת מהר"ם מלובלין סימן ס"א, וסובר הרמב"ם אע"ג דחייב לשלם מ"מ אינו נקרא רשע להיות עליו דין מסור מאחר דאין כוונתו למסור רק להציל את שלו ע"פ הדין, ואפ"ה חייב לשלם, מידי דהוי כשנים שמריבין על קרקע ואחד מסרה דחייב לשלם ולסלק, מאחר שכוונתו היה להציל השלו המגיע לו ע"פ הדין ובפרט דמדמהו לב' שוורים כו'.

בפשעיה וסופו באונס חייב, ועי"ש בב"ח שהביא גמרא זאת ראיה על שאלה דומה, וכן משמע מדבריו להלן שכתב שהביא גמ' זה דרועה. 4. במרדכי שלפנינו בהמניח אין הלשון הזה, וראה שם סי' לו,

אם הדרך מיקרי רודף אף אם הכניסו לטובתו. 3. לפנינו בסמ"ע אינו מביא הראיה, וגם בד"מ שם בסוף הסימן שהסמ"ע מביאו משם אין שם הראיה, ואולי כוונתו מהגמרא שם ב"מ צג ע"ב שתחילתו

רודף הוא שכבר עשה המעשה ואינו אלא חשש שמא יעשה עוד, ובוזה כתב הרא"ש בתשובה [כלל יז ס"א] דמותר להורגו ע"י עצמו, על כן פסק דמותר למסרו בגרמא כמ"ש רמ"א בהגהות [סי' שפח סט"ו] של אדוני חמי ז"ל דמותר לאבדו מן העולם ע"י גרמא.

אמנם יש לפקפק למה ליה לרמ"א לכתוב דיש עליו דין רודף ובשביל זה כתב והמלכות מקפדת כדי ליישב דבריו עם הפוסקים הנ"ל, ובדברי מהר"ם מריזבורק מקור דין זה לא כתב דהוה רודף, גם לא והמלכות מקפידות, רק כתב שמותר להגיד לפני שררה שעושה כן. וטעמו של מהר"ם המעיין שם יראה דאינו אלא סוף דבריו מה שהתחיל תחלה בפסיקא זו, והוא דהמוכה יכול לגזם לפני גוי ע"ז שהכהו כדי להנקם ממנו, והמעין במרדכי פרק מרובה [ב"ק סי' עד] וסוף ב"ק דזה שהמוכה מותר לגזם בפני גוים אינו מדינא אלא מתקנות הקהילות הוא, ובודאי דוקא לפני השררה מותר ולא שאר דברים, דמאחר שאינו אלא תיקון אמרינן (הבא [הבן] דלא לוסף, וע"ז כתב וכן מי שעוסק כו', דייק מלישנא וכן ר"ל גם בסיפא דעוסק בזיופים הוא מטעם זה, מאחר דהמזייף גורם היזק הוה כמו בהכהו ותקנו שרשאי להגיד עליו לפני השררה, אבל אין הטעם להורגו מדין רודף. וראה ג"כ דמסיק וכתב ואפילו יחיד אם כבר בא עלילה כו', ובודאי דרודף אם כבר בא עליו העלילה אם כבר עבר הרודף המעשה אין עליו דין רודף גם אפילו שלא בידים אסור אם לא שיראים ממנו שיוסיף לעשות כזה, וכאן משמע בשביל מה שעשה כבר מותר לו לעשות כן, דהא תלה הטעם דמה דמותר משום שכבר העליל על היחיד ורוצה להציל עצמו בזה שיגיד עליו, אלא ודאי לא מטעם רודף הוא זה אלא מטעם שכתבתי, ואפשר דהוי כמו המצער לרבים דמותר למוסרו לשררה שיכהו והוא מטעם מנהג. וכן מצינו בתשובת רשב"א [הובא בב"י סי' שפח מחו' סח] שעשה כמה תקנות בזה, וכיון דטעם הוא משום דתקנו כן דהוי כמו מצער לרבים, על כן מסיק דביחיד צריך שבא כבר העלילה דאל"כ אסור, כמ"ש הרמב"ם בשביל דצערא דיחיד אינו שרי אלא א"כ תקנו ליחיד כשכבר בא העלילה דוקא, לכן ג"כ אינו כותב כי אם למסרו לפני שררה ולא באופן אחר, לא כרמ"א שהוסיף כמה דברים וכתב סתמא דינו כרודף וצ"ע. ובסימן שפ"ח [סי"ב] העתיק דברי מהר"ם ככתבן ולא כתב שהוא רודף, גם לא כתב והמלכות מקפידין, רק בסמ"ע⁶ הגיה הלשון ע"ש.

א"כ מכל הדין נשמע היכא שאין כונתו להזיק לחבירו רק מה שמגיע לו ע"פ הדין רוצה להציל אינו כרודף

ויראה לי דמאי דמדמהו היינו לענין זה האיך מקרי כוונה להזיק ואיך לא מקרי, אבל מ"מ יש חילוק, דכאן אף דאין כוונתו להזיק ובשביל זה לא מקרי מסור מ"מ חייב לשלם לחבירו דעל מה יעשה היזק לחבירו בידים ולא ישלם, משא"כ בב' שורים שמחמת חבירו עצמו מגיע לו ההיזק ואדרכה חבירו מקצת רודף נקרא כמ"ש שם. ולא דמי למ"ש נמוקי יוסף דאין צריך לשלם לחבירו ויכול לסלק ההיזק ממנו אע"פ שמגיע לחבירו היזק כמ"ש, הא כבר כתב הסמ"ע [סי' שפח סק"י] דמסיק דהיינו דוקא קודם שבא עליו ההיזק. ועוד דשם לא איירי שעשה היזק לחבירו אלא שנסתעף על ידו היזק לחבירו, משא"כ כאן דהוא בעצמו מוסר ומהיכי תיתי שיהא פטור, וע"ז נאמר [ב"ק יט ע"ב] דמשלם מה שנהנה וכיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו [ב"מ לה ע"ב], ומ"מ מסור לא הוי מאחר שלא כיון להזיק, זה נ"ל נכון לא כפירוש הסמ"ע.

ועוד ראייה לזה ממ"ש מהר"ם מריזבורק [בשו"ת מהר"י ווייל עמ' קעח] הובא בהגהות רמ"א סי' שפ"ח [סי"ב] וסימן תכ"ה ס"א דהעוסק בזיופים כגון במטבע וכיוצא במקום שמלכות מקפידים מקרי רודף, הרי שאע"פ שהוא בעצמו אינו רודף אלא גורם ע"ז רדיפה מ"מ מקרי רודף משום שאינו מגיע לו ע"פ הדין, מה שא"כ כשמגיע לו ע"פ הדין מאי איכפת לו לחבירו וכמ"ש נמוקי יוסף, ולהכי דקדק מהר"ם מריזבורק וכתב במקום שהמלכות מקפידות, וזה מיותר, דפשיטא כשאינו מקפידין מאי רדיפה איכא, ודלא כמ"ש בסמ"ע בסימן תכ"ה [סק"י] דכתב דבשביל זה נקטי דאל"כ מאי רדיפה איכא, וכ"כ בהדיא במהר"ם מריזבורק עכ"ל, ואני לא מצאתי הלשון זה בדברי מהר"ם, ואפשר שכוונתו במ"ש שם וז"ל מי שעוסק כו' בדבר שיפול מזה פסידא לקהל, א"כ קשה הא ג"כ כתב מי שמסכן רבים כו', אלא נראה דכוונת רמ"א בזה לנקוט שהמלכות מקפידין רצה לימר דוקא שהמלכות מקפידין אז בשעה שהוא עוסק, א"כ הוא עושה דבר שאין בא לו מן הדין, אבל כשאין המלכות מקפידות באותו שעה ואפשר שגיע מזה איזה היזק לקהל, מ"מ לא מקרי רודף מאחר שמה שעושה ואינו עושה דבר שאינו מגיע לו ע"פ הדין, ורמ"א הוסיף כן בדברי מהר"ם כי היכא דלא יסתרו דבריהם ממה שהוכחתי לעיל מכל הפוסקים כשאינו מכוון לרדיפה אינו מקרי רודף, על כן מחלק בזה החילוק כו' פשוט.

ואין להקשות אי ס"ל שדין רודף נגע בו א"כ נהרגו בידים כדין רודף ולמה כתב מותר למוסרו, י"ל דס"ל דמ"מ

עב ע"ב איתביה כו' יצא ראשו. 6. לפנינו בסמ"ע שם אינו מגיה כלום.

ובהגוזל סי' קצג. 5. עיין בביאור הגר"א שם על דין זה ס"ק עד שכתב ואף שאינו מתכוין במ"ש בההיא חמרא בב"ק שם ובסנהדרין

דמ"ש ובפרט אפשר דיעה ראשונה מודה ולא כתב ויש אומרים אלא על בזמניהם, ו[ה]הכרח הוא כן דבהדיא איתא במהרי"ק סימן הנ"ל דהרא"ש ור"ת מודין לסברתו שבזמן הזה אין לו לדור בע"כ, מ"מ דברי רמ"א אי אפשר לפרש כן, דאח"כ פירש וכתב ולכ"ע אם בני העיר כו' משמע דעד הנה אינו קאי לכ"ע אם לא דנחקק ו', וצ"ל לכ"ע וקאי אמ"ש ובפרט. אמנם אתי שפיר בלא הג"ה, דהמעין ברמ"א יראה שהביא תשובת מהר"י ווייל [סי' קז] דהביא דין הרא"ש לראיה אמצעה שהיה בימיו בזמן הזה, א"כ ש"מ דלא ס"ל חילוק זה להרא"ש בזמן הזה. גם אפשר לומר טעם אחר דסבירא ליה לרמ"א דאינו מוסכם מהפוסקים להיות זה כרודף, דהוה כמ"ש הרמב"ן בתשובה [סי' רמ] והביאו ב"י בסימן שפ"ח [מחור ס"א] ורמ"א בהג"ה [סט"ן] דהיכי שאין הוא בעצמו מדבר בפני השררה אלא בקול רם מדבר ומגיע לשררה דאין עליו דין מסור אלא להעניש, וכל שכן היכא שאין מדבר כלל רק שע"י שיראו שיתוספו דיוורין יבוא קלקול פשיטא דאין עליו דין מסור. ומ"מ יש לחלק דשאני התם באותו פעם שראו אותו גוים שהוא דר אז עושה לפניהם המעשה מקרי רדיפה, משא"כ בתשובת רמב"ן אינו עושה שום דבר לפני השררה. א"כ כיון שנראה מדברי רמ"א שהוא ב' דעות ולדברי הרא"ש לפירוש הרמ"א אינו עושה שלא כדין, דהא אפילו מי שאין לו חזקה כלל רשאי לדור בכל מקום שירצה, וא"כ אינו עושה שלא כדין ואינו מקרי רודף כי כוונתו להנאת עצמו, מ"מ נראה דאין להניח דברי מהרי"ק המפורשים שכל הפוסקים מודים בזמן הזה, מפני סתימת דברי רמ"א, ומ"מ איני עושה מעשה עד שיסכימו עמו מורה הוראה.⁷

כ"ד הקטן **יעקב בן לא"א מוהר"ר אפרים שור המכונה זלמן** צ"ל פה ק"ק לויצק

שאלה מו

[תשובת מוהר"ר יעקב שור]

במ"ש בעל בית חדש בספרו [ביו"ד] סימן ק"צ [סי"ב ד"ה ובש"ע] דהקשה על פסק ש"ע [שם ס"ח] שכתב דברי רמב"ם [איסור פ"ט ה"ט] [בדין כתם על בשרה בטיפין פחות פחות מכשיעור וכו']. ועוד מ"מ איך פירש דברי הרמב"ם כו'.

ומסור, א"כ אף בנדון דידן נוכל לומר כונת אותו איש רק להציל את שלו דהיינו חזקת ישוב שמגיע לו ע"פ הדין, דומה למ"ש מהרי"ק שורש קכ"ה במסור שיכול לומר כונתו כו' א"כ אין לו דין רודף.

אמנם יש לה(י)פך הדבר מהא דכתבתי בשם מהרי"ק שורש קכ"ה דהיכא דאין לאחד חזקת ישוב ורוצה לדור בע"כ מקרי רודף דחוששין להיזק מצוי ע"ש, א"כ ג"כ בנדון דידן אע"פ דיש לו חזקת ישוב מ"מ עתה נ"ל שנאבדה ממנו חזקת ישוב שלו, והוא ממ"ש מהרי"ק סי' ב' שהביא תשובת ר' עזריאל היכא דיש לרבים סכנה משר במה שדרו בו איזה אנשים אע"פ שיש להם חזקת ישוב והם אינן משימין הגרמא להסכנה חייבין לעקור דירתם ע"ש, והביא ראיה מפרק לא יחפור [ב"ב כד ע"ב] שאף אם אילן קודם לעיר קוצץ האילן, וא"כ אף כאן חזקתו אבודה מאחר דיש לרבים הפסד ממנו. אף דיש לחלק דהתם היזק ברי שהשר אומר כן וכן באילן, משא"כ כאן דיש כמה ספיקות, מ"מ מאחר שהביא ראיה מדין האילן ושם הטעם אינו אלא משום שהוא היזק דרבים, ובהדיא כתב מהרי"ק שורש קצ"א דאף בחששא רחוקה חשו חכמים להיזק דרבים וס"ל דזה מקרי חששא רחוקה, ובהדיא כתבו תוס' פרק לא יחפור [ב"ב דף כ"ו ע"ב] [נ"ה ע"ד] דדוקא מצד שהחזיקו רבים כדכתב מהרי"ק הנ"ל דבזה אף בחששא רחוקה חשש, ואי כדברי ר' עזריאל הנ"ל כל שכן כאן דאיכא היזק ברי לפי מ"ש מהרי"ק שורש קצ"א, א"כ בודאי חזקתו אבודה, ואם חזקתו אבודה הו"ל דין רודף כשרוצה לדור בע"כ. גם אין לחלק היכא דלא הו"ל חזקה מעולם הוי רודף משא"כ זה דיש לו חזקה רק שעתה אבודה אין לו דין רודף שהוא סובר שרוצה לדור ע"פ חזקתו, זה אינו, דגם בתשובה הנ"ל היה מעשה באחד שהיה לו חזקה והיה רוצה להחזיק אך שנאבד ממנו ע"פ הדין וע"ז כתב דהיה רודף, לכך נראה לומר דאבד חזקתו בפרט שרוצים לשלם לו בעד חזקתו. ואיתא בחו"מ סימן רע"ד [סי"ב] דפסק הרא"ש [ב"ק פ"י סי' טז] כר"י דס"ל דהרואה ביד חבירו חביות של יין והוא הדין דחביות שנסדקה במסכת ב"ק [פא ע"ב] יכול לומר לו שבור יינך ואשלם לך, אע"ג דהרי"ף [שם מא ע"ב] חולק, מ"מ [אפשר] לצרף טעם הנ"ל, זה הנראה לפענ"ד.

אך לפי מאי דכתב רמ"א בחו"מ ס"ס קנ"ו [סי"ז] דכתב תחלה דברי מהרי"ק הנ"ל בלשון אחר, שמתחלה כתב דברי הרא"ש [בתשו' שבסוף חזה התנופה סי' טז] דיוכל כל אדם לדור במקום שירצה ואח"כ כתב ויש אומרים כו' ובפרט כו', משמע דלדיעה ראשונה לית ליה אפילו בזמן הזה. ואין לומר